

УДК 811.161.2:008-028.42(092)

DOI <https://doi.org/10.32782/2412-933X/2026-XXVI-24>

МІФОЛОГІЗАЦІЯ СЛОВА У РОМАННІЙ ТВОРЧОСТІ П.Б. ОСТЕРА

Сирко Ірина

кандидат філологічних наук,

доцент кафедри практики англійської мови і методики її навчання

Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка

ORCID ID: 0000-0002-7622-425X

У статті з'ясовано, що одне з ключових місць у романній творчості американського романиста Пола Бенджаміна Остера займає міфологізація слова. Простежено, що помітне національне забарвлення мають лінгвістичні вправи Остерових героїв. Йдеться про ведення ними щоденникових записів, нотаток чи записних книжок, дослідження значень слів та понять, з'ясування складних випадків прамови тощо. Таким чином, персонажі намагаються за допомогою слова утвердити себе в історії, залишити по собі пам'ять, уникнути забуття. Наголошено, що помітний вплив на становлення персонажів письменника має міф про створення Америки силою біблійного слова. Воно, у свідомості американців, не лише дало поштовх до історичної появи держави, але й визначило її майбутнє. Зазначено, що П.Б. Остер, як типовий представник американської нації, вважає слово визначальним чинником у житті суспільства. Щодо героїв його романів, то більшість із них десакралізують слово, хоча й намагаються за його допомогою відшукати смисл певних понять, з'ясувати їхні значення. Натомість у них постійно виникає відчуття, що слова в нових умовах стають недостатніми для пояснення дійсності. Акцентовано на тому, що серед носіїв однієї мови часто виникає взаємне нерозуміння через багатозначність слів: відповідно до обставин вони отримують різне смислове навантаження. Письменник робить спробу поєднати слово та візуальне зображення, як спосіб передачі смислу речей і понять. Він активно імплементує у тексти творів елементи живопису, кінематографу, графіки, модерного мистецтва і под. Та попри візуальні засоби, ключовим для письменника завжди залишається слово, що на його переконання, сформувало національне єство країни, визначило ментальність американського народу.

Ключові слова: американська література, Пол Бенджамін Остер, романна творчість, міф, міфологізація слова.

Syrko Iryna

Candidate of Philological Sciences,

Associate Professor at the Department of English Language Practice and Teaching Methods

Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University

MYTHOLOGIZATION OF THE WORD IN P.B. AUSTER'S NOVELS

The article finds out that one of the key places in the novel work of the American novelist Paul Benjamin Auster is occupied by the mythologizing of a word. It has been traced that the linguistic exercises of Auster's heroes have a noticeable national coloring. It is about keeping diary entries, notes or notebooks, researching the meanings of words and concepts, clarifying difficult cases of proto-language, etc. Thus, the characters try to use words to assert themselves in history, leave behind a memory, and avoid oblivion. It is emphasized that the myth of the creation of America by the power of the biblical word has a noticeable influence on the formation of the writer's characters. In the minds of Americans, it not only gave impetus to the historical emergence of the state, but also

determined its future. It is noted that P.B. Auster, as a typical representative of the American nation, considers the word to be a determining factor in the life of society. As for the heroes of his novels, most of them desacralize the word, although they try to use it to find the essence of certain concepts, to find out their meanings. Instead, they constantly feel that words in new conditions become insufficient to explain reality. The emphasis is on the fact that among speakers of the same language, mutual misunderstanding often arises due to the ambiguity of words: depending on the circumstances in which the characters act, they receive different semantic load. In his works, the writer makes an attempt to combine words and visual images as a way of conveying the meaning of things and concepts. He actively intersperses elements of painting, cinema, graphics, modern art, etc. But despite the visual means, the key for the writer always remains the word, which, in his opinion, formed the national essence of the country and determined the mentality of the American people.

Key words: American literature, Paul Benjamin Auster, novel, myth, mythologizing of the word.

Вступ. Популярного американського романіста, творця збірок поезій, автора низки п'єс та сценаріїв Пола Бенджаміна Остера слушно зараховують до найбільш знаних митців сучасної Америки. Його твори оригінальні, самобутні, цікаві, інтелектуальні, різножанрові – і цей факт уможливорює висновок про «власний літературний всесвіт» автора.

Творчість П.Б. Остера крізь призму аналізу американської літератури неодноразово стає об'єктом вивчення зарубіжних науковців (М. Бредбер, Н. Доусон, Б. Мартін, В. Марлінг, А. Расселл, Р. Руланд, Е. Стевен, І. Шілон та ін.). У працях цих та інших учених акцентовано на синкретичності романів автора, підкреслено його вміння майстерно поєднувати кращі традиції європейської класики з американськими постмодерністськими новаціями, зосереджено увагу на проблемах поетики та естетики різножанрових творів, висвітлено питання їх глибокої інтелектуальності, розглянуто елементи мультикультуралізму у романах автора і под.

Знаковими у царині дослідження творчості П.Б. Остера є також праці вітчизняних учених. Так, питання роздвоєної ідентичності персонажа як прояв постмодерної філософії у творах романіста вивчає у праці «Постмодерна ідентичність у романах Пола Остера» М. Пилипенко. Функціонування національної міфології у контексті глобалізації на матеріалах романів автора досліджує Т. Шебуренкова [5]. Авторка наукової розвідки «Метафізика тексту в сучасному американському романі» І. Гнатюк порівнює наративну структуру Остера з творчістю інших митців, а у фокусі уваги Д. Денисової – інтертекстуальні зв'язки, які письменник використовує для побудови множинних реальностей. Цікавим і ґрунтовним є нарис О. Забужко про американську постмодерну прозу «Хроніки від Фортінбраса: Вибрана есеїстика», у якому Остера охарактеризовано як автора, що «перетворив випадковість на філософську категорію». Окремий розділ присвячено письменникові у монографії Н. Висоцької «Сучасний американський роман: ідентичність, мова, наратив». Та варто все ж зауважити, що попри різноаспектні напрями наукових пошуків, міфопоетичній основі творів П.Б. Остера присвячено вкрай мало праць. Відтак, на основі аналізу існуючих на сьогодні досліджень романної творчості автора можемо стверджувати, що міфологічна складова його творів не була поки що об'єктом спеціального наукового вивчення. Тим паче немає і знакових праць, присвячених міфологізації слова, як компонента національної своєрідності американської нації, у творах аналізованого автора. Мета дослідження полягає у з'ясуванні місця слова у романній творчості П.Б. Остера, простеженні ставлення автора до слова як до ключового елементу вдосконалення особистості й суспільства, а також в окресленні його ролі у вивченні міфологічних засад сучасної американської нації.

Методи та методики дослідження. У роботі використано теоретичні підходи та концепції, сформульовані у працях С. Берковича, Д. Бурстина, Т. Дятлової, Н. Висоцької,

Т. Михед, Р. Дорсона та інших учених, які присвячені проблемам американської міфології, її актуалізації в сучасній художній літературі. Стрижневим методом дослідження визначено міфокритичний аналіз творів автора.

Результати дослідження. Детальний аналіз романної творчості П.Б. Остера дає підстави стверджувати, що *слово* постає у ній унікальним феноменом, який впливає на плин соціальних і культурних подій («Скляне місто», «Зачинена кімната», «Примари» та ін.). Питання знакової ролі *слова* автор висвітлює, в основному, у психолінгвістичному аспекті: більшість його персонажів – професійні літератори, а відтак сприймають *слово* водночас і як можливість пізнати світ, і як дієвий спосіб вплинути на нього. Це вимагає, на їхній погляд, чіткого і правильного означення усіх речей і процесів: «*A language that will at last say what we have to say. For our words no longer correspond to the world... And if we cannot even name a common, everyday object that we hold in our hands, how can we expect to speak of the things that truly concern us*» [5, с. 178].

П.Б. Остер часто вплітає у свої романи притчі та міфи про повчальність єства американців (принагідно зауважимо, що «американські письменники часто апелюють до міфів, пов'язаних зі становленням власної нації і формуванням національного менталітету, а також тих, які орієнтують на місце і роль американців у сучасному світі» [2, с. 231]). Прикладом може слугувати використання *слова* Волтером (головним персонажем «Містера Вертіго») як можливості впливу на оточуючих. Темношкірого Езопа книжне *слово* обдаровує особливою мудрістю, а детективам із «Нью-Йоркської трилогії» воно допомагає зрозуміти поведінку об'єктів стеження. Проте іноді Остерові персонажі керуються у своїх діях лише власними міркуваннями, а тому їхня необмежена віра у силу *слова* виглядає абсурдною.

Серед важливих проблем, які письменник висвітлює на сторінках своїх романів, – зникнення культурної та національної ідентичності американців. У результаті різних обставин персонажі Остера зникають з поля зору сучасників і єдиною можливістю залишитися в історії та пам'яті є *слово*. Особливої сили набуває *слово*, народжене в умовах усамітнення, адже у цілковитому відреченні від світу відбувається процес ініціації його творця. Як приклад, Остер демонструє читачеві шедеврально творі американського письменника Натаніеля Готорна, створені в умовах 12-річної самоізоляції.

Прагнення героїв П.Б. Остера через *слово* залишитися в пам'яті нащадків генетично пов'язане з формуванням нації. У цьому процесі завжди були присутні небезпеки і фатальні ризики, а тому *слово* сприймалося американськими першопоселенцями як надійний спосіб не зникнути, залишити про себе згадку. Проте, попри віру у потужну силу *слів*, їхню здатність впливати на розвиток подій, людина часто стикалася з їх нестачею, невмінням використати «правильні» слова у конкретних ситуаціях. За визначенням Остера, виникала своєрідна *лінгвістична безпорадність*. Її приклад простежуємо в епізоді роману «Примари», у якому спроби головного героя Блу описати суть речей виявляються марними – *слова* нездатні відтворити змісту бажаного повідомлення: «*It's as though his words, instead of drawing out the facts and making them sit palpably in the world, have induced them to disappear*» [5, с. 159]. Автор у розпачі усвідомлює, що підібрані ним *слова* належним чином «не працюють» (*words do not work*): «*For the first time in his experience of writing reports, he discovers that words do not necessary work, that it is possible for them to obscure the things they are trying to say*» [5, с. 160].

Подібне питання є актуальним у романі «Храм Місяця». Один із його фрагментів описує настанови сліпого старця своєму учневі. Їхня суть полягає у тому, що навколишній світ сприйматиметься адекватно лише після того, як побачене знайде своє вираження у *словах*: «*As soon as we got outside, Effing would begin jabbing his stick into the air, asking in loud*

voice what object he was pointing at. As soon as I told him, he would insist that I describe him» [5, с. 87]. Однак при спробі описати предмети, учневі не вдається дати їм чіткого пояснення: «My descriptions became overly exact, desperately trying to capture every possible nuance of what I was seeing, jumbling up details in a mad scramble to leave nothing out. The words burst from my mouth like machine-gun bullets, a staccato of rapid-fire assault» [5, с. 88]. Намагаючись знайти вихід із ситуації, герой пропонує скоротити надмірну кількість слів, відокремити суттєві слова від другорядних, спростити висловлювання і т. ін. На його переконання, простий і лаконічний виклад уможливить краще розуміння суті повідомлення.

Романи американського письменника вияскравлюють таку рису національного характеру, як досягнення за допомогою слова духовної і соціальної гармонії. Упродовж століть слово володіло могутньою силою, впливало на свідомість і поведінку людей. Та все ж існує суттєва відмінність між ставленням до слова першопоселенців та Остерових сучасників. Перші особливо шанували біблійне слово, вважали його єдиним джерелом істини. Основними функціями слова були послання прийдешнім поколінням та моральні настанови. Щодо представників доби Остера, то для них слово стає радше інструментом спокути гріха, можливістю подолання занепаду нації, її відхилення від первісного задуму поселенців.

Остерові персонажі прагнуть осягнути світ за допомогою слів, що демонструє генетичний зв'язок із традиціями минулого. Письменник акцентує на їхній сакральності, адже саме за допомогою слів, на думку митця, відбувається духовне переродження його героїв. Так, повчання Майстра Йегуди з роману «Містер Вертіго» є ефективними саме завдяки правильно підібраним словам. Його настанови ґрунтуються на біблійних текстах, а тому духовно змінюють учнів, внутрішньо перетворюють їх, закликають до філософських роздумів. Повчаючи, Майстер керується бажанням виховати глибоко духовну людину, побудувати новий устрій відповідно до біблійних пророцтв. Натомість сучасні Остерові персонажі не завжди розуміють дієвість слова, його здатність впливати на долю людей. З цього приводу П. Рікер зазначає, що «тільки відновивши повноту слів, які були досі сказані, ми здатні наповнити новим змістом існування, яке не стане пустим і марним» [1, с. 323].

Міфологізуючи слово, письменник неодноразово акцентує на його безпосередньому зв'язку з реальністю. У такий спосіб він підкреслює значення слова у формуванні дійсності. Відповідний висновок можемо зробити з розмірковувань персонажа «Ночі оракула» Траузе: «Thoughts are real. Words are real. Everything human is real, and sometimes we know about events before they happen» [5, с. 212]. Схожу думку зустрічаємо і в романі «Людина у темряві». Головного героя, письменника Сідні Орра, глибоко вражає історія про людину, яка розпочала життя з нового аркуша, цілковито зникнувши для свого оточення. Письменник створює роман, персонаж якого – Нік Боуен – також зникає задля початку нового життя. Безпосередній вплив подій роману на власне життя переконує Орра у містичному зв'язку між текстом (написаним словом) і реальністю: книга неначе визначає життєвий шлях її автора. Фізичне знищення роману призводить до низки прикрих неприємностей, адже втрата рукопису не означає автоматичного зникнення виражених у ньому словами думок і почуттів. Як зазначає А. Шебуренкова, «слова є відображенням свідомості, яка виявляється сильнішою за написаний текст» [4, с. 70].

В аналізованому романі П.Б. Остера, як і в багатьох інших творах, особливою силою наділені слова, занотовані у щоденниках. Цей факт можна пояснити тим, що виражені у такий спосіб думки є особливо сокровенними, інтимними і щирими. Щоденникові записи – це своєрідна сповідь, визнання власних помилок, пошук шляхів їх виправлення. За словами вже згаданого Сідні Орра, «Until then, writing in the blue notebook had given me nothing but pleasure, a soaring manic sense of fulfillment. Words had rushed out of me as though I were

taking dictation, transcribing sentences from a voice that spoke in the crystalline language of dreams, nightmares, and unfettered thoughts» [5, с. 250].

Аналогічне ставлення до щоденників, як до сповідників, простежуємо і в інших героїв Остера. Так, наприклад, для героїні роману «Левіафан» Делії щоденник стає важливою складовою життя, способом її постійного самоаналізу: «*Delia had been keeping a journal since the age of thirteen or fourteen, and by now it ran to dozens of volumes, notebook after a notebook filled with the ongoing saga of her inner life»* [5, с. 45]. І хоч зміст записів залишається для читача невідомим, зате він відчуває їхню інтимно-сповідальну тональність.

Міфологізуючи *слово*, письменник акцентує на моральній відповідальності людини за сказане чи написане нею. Саме таку позицію демонструє персонаж «Книги ілюзій» Девід Зіммер. У літньому віці він створює роман про трагічний фінал Гектора Манна, проте дає дозвіл на публікацію книги лише після власної смерті. Таку свою волю письменник пояснює тим, що *слова* можуть не тільки правдиво зобразити дійсність, але й змінити її. Деякі з них, на думку Зіммера, здатні навіть позбавити людину здорового глузду: «*There are thoughts that break the mind, thoughts of such power and ugliness that they corrupt you as soon as you begin to think them. I was afraid I knew, afraid of falling into the horror of what I knew, and therefore I didn't put the thought into words until it was too late for the wards to do me any good»* [5, с. 301]. Відтак, основний висновок, до якого приходять Остер, полягає у тому, що *словом* письменник повинен творити добро. Ця теза стає творчим кредо художньої місії автора.

Поява кінематографу ознаменовує новий етап у розвитку національної американської культури, адже вона збагачується унікальною здатністю чіткого відтворення навколишньої дійсності: «*...and the paradox was that the closer movies came to simulating reality, the worse they failed at representing the world – which is in us as much as it is around us»* [5, с. 324]. Та попри визнання особливої влади візуального мистецтва над людиною, *слово* письменник вважає визначальнішим. Усі кінофільми, на погляд Остера, створені силою *слова*, і саме воно веде до триумфу кінематографу в американському суспільстві.

Письменник висловлює впевненість у тому, що *слова* і візуальні зображення суттєво доповнюють і посилюють одне одного. Так, наприклад, герой роману «Скляне місто» Стілман намагається відшукати в архітектурі Нью-Йорка ознаки Нового Вавилону. Сучасний мегаполіс концентровано відображає сутність усіх речей і подій, які відбуваються в американському суспільстві. Дотримуючись модерністської манери презентації матеріалу, Остер змальовує маршрут прогулянок Стілмана у формі *слова* «Вавилон». Таким чином письменник демонструє тісний зв'язок *слова* і візуального образу.

Подібне поєднання вважаємо характерною ознакою еволюції мистецтва Сполучених Штатів. Цікавим у цьому контексті є образ художниці Марії з роману «Левіафан»: «*Maria was an artist, but the work she did had nothing to do with crating objects commonly defined as art. Some people called her a photographer, others referred to her as a conceptualist, still others considered her a writer, but none of these descriptions was accurate, and in the end I don't think she can be pigeonholed in any way»* [5, с. 370]. Творчість героїні руйнує будь які кордони між *словом* і візуальним мистецтвом, поєднує гру з реальним життям, але «*living always came first, and a number of her most time-consuming projects were done strictly for herself and never shown to anyone»* [5, с. 366]. Жінка перетворює художню творчість у справжню гру, сприймає її літературну і візуальну складові неначе інтелектуальні забави і грається ними для заповнення порожнечі. Основним питанням, яке прагне вирішити Марія у цій мистецькій грі, є переклад візуального мистецтва мовою художнього *слова*. Світлини, замальовки, ескізи, спостереження після повернення з прогулянок перетворюються у записи. Мистецька гра

перетворюється в обов'язкову частину її щоденного життя, кордон між дійсністю і мистецтвом цілковито зникає. Долі людей цікавлять Марію лише в контексті її мистецьких проєктів, а перебудова світу за допомогою слова у її плани не входить. Аналізуючи поведінку героїні, Остер вкотре приходиться до висновку про здатність слова впливати на життя, формувати його. Він вважає слово архетипом, що завжди стоятиме над усіма, навіть найсучаснішими видами мистецтва.

Висновки. Підсумовуючи, зазначимо, що слово у романній творчості П.Б. Остера займає особливе місце. Воно відіграє важливу роль у з'ясуванні міфологічних засад сучасної американської нації. У творах письменника слово з одного боку, є головним засобом самопізнання особистості, а з іншого – націлене на з'ясування місця і ролі американців у сучасному світі. Здатність Остерових персонажів відчувати взаємозалежність слів і речей, намагання упорядкувати за допомогою слів власне життя, утвердити себе у суспільстві, залишити по собі пам'ять свідчать про збереження міфологічної парадигми у творчості письменника. Перспективою подальших розвідок у цьому напрямку вважаємо поглиблене дослідження ролі слова у формуванні національної самоідентифікації американців, що дозволить з'ясувати специфіку сучасного розуміння найпоширеніших міфів американської нації. На сьогодні це вкрай важливо, адже «сама національна міфологія формує основу культури американського суспільства, визначає напрям його подальшого розвитку» [3, с. 198].

Література:

1. Рікер П. Історія та істина / [пер з франц. В. Шовкуна]. К. : Видавничий дім К.М. Academia, 2001. 393 с.
2. Сирко І. М. Міф про американську мрію у формуванні національної літератури США. *Сучасні дослідження з іноземної філології* : збірник наукових праць. № 2 (26). УжНУ, 2024. С. 229–236. DOI: <https://doi.org/10.32782/2617-3921.2024.26.229-236>
3. Ферко Х. В. Міфопоетична основа творів П. Б. Остера. *Українська література в просторі культури і цивілізації* : збірник наукових праць / відпов. ред. Н. В. Горбач. Запоріжжя : Запорізький національний університет, 2022. С. 197–199.
4. Шебуренкова Т. Функціонування національної міфології у контексті глобалізації (на матеріалах роману Пола Остера «Ніч Оракула». Літературознавчі обрії. Праці молодих учених. Інститут літератури ім. Т. Шевченка НАН України. 2010. Вип. 16. С. 67–72.
5. Auster Paul Collected novels. London, Faber and Faber Collection, 2004. 350 p.

References:

1. Riker, P. (2001). *Istoriia ta istyna* [History and truth] (V. Shovkun, Trans.). Kyiv : Vydavnychiy dim K.M. Academia [K.M. Academia Publishing House]. [in Ukrainian].
2. Syrko, I. M. (2024). Mif pro amerykansku mriiu u formuvanni natsionalnoi literatury SShA [The myth of the American dream in the formation of U.S. national literature]. *Suchasni doslidzhennia z inozemnoi filolohii: zbirnyk naukovykh prats – Modern Studies in Foreign Philology: Collection of Scientific Works*, 2(26), Uzhhorod: UzhNU [Uzhhorod National University]. Pp. 229–236. DOI <https://doi.org/10.32782/2617-3921.2024.26.229-236> [in Ukrainian].
3. Ferko, Kh. V. (2022). Mifopoetychna osnova tvoriv P. B. Oстера [The mythopoetic basis of P.B. Auster's works]. In N.V. Horbach (Ed.), *Ukrainska literatura v prostori kultury i tsyvilizatsii: zbirnyk naukovykh prats*. Zaporizhzhia : Zaporizkyi natsionalnyi universytet. pp. 197–199. [in Ukrainian]

4. Sheburenkova, T. (2010). Funktsionuvannia natsionalnoi mifolohii u konteksti hlobalizatsii (na materialakh romanu Pola Oстера "Nich Orakula") [Functioning of national mythology in the context of globalization (Based on Paul Auster's novel *Oracle Night*)]. *Literaturoznavchi obrii. Pratsi molodykh uchenykh*, (16), Kyiv: Instytut literatury im. T. Shevchenka NAN Ukrainy. Pp. 67–72. [in Ukrainian].

5. Auster, Paul (2004). *Collected novels*. London, Faber & Faber Collection, 350 p. [in English].

Стаття поширюється
на умовах ліцензії відкритого доступу
(CC BY 4.0)

Дата першого надходження статті до видання: 26.11.2025

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 10.12.2025

Дата публікації (оприлюднення) статті: 17.03.2026